

การป้องกันการติดเชื้อเอชไอวี มียุทธศาสตร์ที่สำคัญคือการพัฒนาศักยภาพของคน ครอบครัวและชุมชนให้มีความเข้มแข็งโดยกระบวนการเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนในชุมชนเป้าหมายมีความรู้ที่ถูกต้องในการส่งเสริมสุขภาพ ลดการมีพฤติกรรมเสี่ยง สามารถป้องกันตนเองจากการติดเชื้อเอชไอวี และมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมการส่งเสริมสุขภาพ โดยการพัฒนาศักยภาพของแกนนำชุมชนให้เป็นผู้ดำเนินการเปลี่ยนแปลงและเผยแพร่ความรู้และดำเนินกิจกรรมการส่งเสริมสุขภาพ ในชุมชนเทศบาล 21 แห่งของแขวงศรีวิชัย แขวงเมืองเวียงและแขวงนครพิงค์ เทศบาลเมืองเชียงใหม่ ระหว่างเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2543 ถึงเดือนเมษายน พ.ศ. 2545

วิธีการดำเนินการวิจัยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการสนับสนุนให้แกนนำชุมชนมีความสามารถในการวิเคราะห์ปัญหาความต้องการ สรุปลหาแนวทางการปฏิบัติให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในชุมชนด้วยตนเอง กลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการพัฒนาศักยภาพเป็นแกนนำชุมชนได้แก่ อาสาสมัครวัยแรงงานจำนวน 80 คนและเยาวชนจำนวน 80 คน คัดเลือกโดยวิธีการสมัครใจและเสนอชื่อจากผู้นำชุมชน กลุ่มตัวอย่างที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับความรู้และทัศนคติเกี่ยวกับโรคเอดส์คือตัวแทนครอบครัวในแต่ละชุมชนรวม 525 คน คัดเลือกโดยการสุ่มอย่างง่าย รวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม ผู้นำชุมชนจำนวน 42 คนให้ข้อมูลโดยใช้การสัมภาษณ์เจาะลึกและผู้แทนชุมชนจำนวน 160 คนให้ข้อมูลโดยใช้การสนทนากลุ่ม จำนวน 21 กลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาและจัดหมวดหมู่ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึกและการสนทนากลุ่มและใช้สถิติเชิงพรรณนาและทดสอบความแตกต่างของคะแนนความรู้และทัศนคติก่อนและหลังการดำเนินการวิจัยด้วยค่า ที ไม่อิสระ

ผลการวิจัยพบว่า ในกระบวนการพัฒนาศักยภาพแกนนำชุมชน ซึ่งอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นสิ่งสำคัญ มีรูปแบบการให้ความรู้โดยการอบรม การศึกษาดูงาน การพัฒนาโครงการ การให้คำปรึกษาและปฏิบัติงานในสถานการณ์จริง พบว่าแกนนำชุมชนมีความสามารถในการวิเคราะห์ปัญหาความต้องการของชุมชน สามารถวางแผนพัฒนาโครงการเพื่อกิจกรรมการสร้างเสริมสุขภาพและกิจกรรมป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงต่างๆ และมีการเสนอโครงการเข้ารับการสนับสนุนการดำเนินงานจากแหล่งต่างๆ โครงการที่พัฒนาขึ้นโดยแกนนำชุมชนประกอบด้วยโครงการให้ความรู้เกี่ยวกับโรคเอดส์ โครงการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยง โครงการส่งเสริมสุขภาพและครอบครัวและโครงการส่งเสริมสุขภาพ โครงการเหล่านี้แกนนำชุมชนได้ดำเนินการร่วมกับประชาชนในแต่ละชุมชน คณะผู้วิจัยและเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นเป็นผู้ให้การสนับสนุนทางด้านวิชาการและงบประมาณบางส่วน ภายหลังจากดำเนินการกิจกรรมตามโครงการพบว่าคะแนนความรู้และทัศนคติของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนของครอบครัวเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

การพัฒนาศักยภาพแกนนำชุมชนโดยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีผลทำให้แกนนำชุมชนเกิดการเรียนรู้ในการทำงานร่วมกัน โดยที่การระบาดของโรคติดเชื้อเอชไอวีเป็นปัญหาที่ซับซ้อนที่ทุกฝ่ายจะต้องให้ความร่วมมือในการป้องกันและให้การช่วยเหลือดูแลผู้ติดเชื้อแกนนำชุมชนในเมืองจะต้องมีศักยภาพสูงที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และส่งเสริมให้มีกิจกรรมร่วมกันในชุมชนอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ความสัมพันธ์และความร่วมมือกันของชุมชนเมืองโดยทั่วไปมีน้อย แตกต่างกับชุมชนชนบท บทบาทของนักวิชาการ นักการเมืองท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ภาครัฐและองค์กรเอกชนยังมีความจำเป็นในการสนับสนุนกิจกรรมในชุมชนให้มีประสิทธิภาพและเกิดความยั่งยืนมากยิ่งขึ้น

An important strategy in prevention of HIV/AIDS is to develop and strengthen the potential of the individual, the family and the community by using various educational learning processes. This research aimed to increase HIV/AIDS knowledge, prevent risk behavior and promote people's participation in health promotion activities. The process was conducted through development of peer leaders to work as change agents, distribute knowledge and carry out health promotion activities. The target areas were 21 communities in the Sri Wichai area, the Meang Rai area and the Nakorn Ping area of Chiang Mai municipality. The duration of the research was between August, 2000 to April, 2002.

The research used participatory action process to enhance peer leaders to be able to analyze problems, needs and methods for problem solving on their own. 80 volunteers in working aged group and 80 youths were selected by voluntarily and nominated by community leaders to receive training and work as peer leaders. Data concerning knowledge and attitude on HIV/AIDS were obtained from 525 representatives of the households in 21 communities by using questionnaire and were selected by simple random sampling, in-depth interviews were done with 42 community leaders and 160 representatives from each community selected by voluntarily were participated in 21 focus group discussions. Data from in-depth interviews and focus group discussions were analyzed by using content analysis. Data from the questionnaire were analysed by descriptive statistics, and paired t-test.

The results revealed that, the process of developing peer leaders emphasis on participatory approach by training, study visits, project development, counseling and working in real situations were enhanced their potential in analysing their problems and needs of the communities. The peer leaders were able to plan and developed projects for example; projects for health promotion, projects for prevention risk behavior, projects for social support for people living with and affected by HIV/AIDS and these projects were implemented with participation of the people in their communities. The research team and local government staffs provided both technical and partial financial support for all activities. The outcome evaluation for the

implementation of these projects revealed that the knowledge and attitude of the people was increased statistically significant.

Developing potential and abilities of peer leaders by using participatory action research was a process of learning to work as a team. Since the HIV/AIDS epidemic is a complex problem, everybody in the community must be involved and supported for the prevention of the spread of the infection and for helping and caring for people with HIV/AIDS. Peer leaders who work in urban areas must maximize their potential to be agents for change and promote cooperative activities in the community because the cohesiveness among people in urban areas is different from rural areas. Roles of academics, local politicians, government and private sectors are still needed to support community activities to make it more effective and sustainable.